

религиозните сюжети “Поругание Христово”, “Хваление на Бога”, “Псалми Давидови – Давид и музиканти”.

Аерофонни инструменти с конична форма, като част от музикантска група, в която има и тъпан, се срещат върху стенописи от XIV и XV век, например сцената на веселие в параклиса на Хрелъовата кула в Рилския манастир (1335 г.). Пресилено е да се твърди, че тези инструменти са зурни.

Наподобяващи (по форма, размер, постановка на държане от музиканта) съвременните зурни в Югозападна България инструменти се появяват върху стенописи през XVI и XVII век. Подобни изображения има на много места на Балканите върху храмове, разположени в близост до разглежданата тук територия на зурнаджийската музика. Двама зурнаджии в сюжет “Хваление на Бога” са изобразени в църквата на с. Кучевище, Скопско; зурнаджия сред други свирачи в сюжет “Давид и музиканти” присъства в стенописите на манастира Варлаам, Метеора, Гърция; зурнаджия е сред музикантите в сцена от “Поругание Христово” от същия манастир; зурнаджия и тъпанджия свирят на трапеза в сюжет “Притча за богатия и Лазар” в стенопис от манастира Лукос, Кинория [Апоуанакис, 1979: №7, №39, №56, №103; Линин, 1970:106].

Върху стенопис от неизвестен автор от църквата “Свети Илия” в с. Бобошево, Дупнишко (1678 г.), е изобразена сцената “Поругание Христово”. Вляво от поругания Христос изправен мъж свири на зурна, а в долната част на изображението до двама танцуващи свирач бие малък тъпан [Василиев, 1976:58].

През XVIII и XIX век изображенията на зурна и тъпан на Балканите се срещат по-често. Ругателите на Христос от едноименната сцена, изобразена на фреска в църквата “Свети Наум” в Охрид (1806 г.) са придружавани от инструментална група от зурна и тъпан. Дърворезба върху иконостаса на манастир “Свети Йоан Бигорски” изобразява сюжета “Танцът на Саломе”, който е съпровождан от формация от две зурни и тъпан. Върху иконостаса на гръцкия манастир “Свети Йоан Кръстител” в Тимиу Продрому са изобразени седнали свирачи на зурна и дайре, а върху стенописите на същия манастир в сюжета “Хваление на Бога” присъства група от зурнаджия и тъпанджия. В Атон върху стенопис от Великата Лавра, в сюжета “Давид и музиканти” има зурнаджия и двама тъпанджии, същият сюжет от църквата Негусотир, Букурещ, е представен с оркестър от тъпан и три зурни [Peiovic, 1997:228; Апоуанакис, 1979: №39, №40, №60; Линин, 1970:107].

Зурнаджийско-тъпанджийска група, съпровождаща *хоро*, е изобразена върху стенопис по арката на главната църква на Рилския манастир. Иконописецът Димитър Зограф е изписал през 1844 г. детайлно свирене на тъпан с две кожени мембрани, стегнати с върви от прав музикант, който е праметнал тъпана през дясното си рамо, с дясната ръка замахва със закривена голяма пръчка, а с лявата почуква с тънка пръчка – по същия начин, по който свирят и днешните тъпанджии от Югозападна България. Зурнаджията, също прав, свири близо до *хорото*, от външната му страна [Андреев, 1956:473-474].

Споменатите изображения на зурни и тъпани са детайл от стенописи и дърворезби – религиозни изображения, външни изразни форми на християнството. Те могат да се тълкуват като лексикална единица в третирането на няколко типични сюжета от религиозния текст. Както е известно, свободното интерпретиране на библейски и новозаветни сцени по стенописи и икони кара цариградския патриарх да изготви шаблони на канона, които точно определят модела за представяне на религиозни